Elizabeth Wurtzel

PROZAKO KARTA

Iš anglų kalbos vertė
Aušra Simanavičiūtė

KULTINĖS KNYGOS

Sofoklis
Vilnius, 2017

Turinys

Prologas. Nekenčiu savęs ir noriu mirti / 11

1. Daug žadanti / 33
2. Slaptas gyvenimas / 57
3. Meilė žudo / 81
4. Palaužta / 111
5. Juodoji banga / 127
6. Laimės piliulės / 155
7. Gėrimas Dalase / 175
8. Erdvė, laikas ir judėjimas / 209
9. Giliai viduj / 235
10. Atbukusi / 261
11. Labas rytas, liūdesy / 279
12. Teko ir pačiulpti / 307
13. Prabudau šįryt išsigandusi, kad gyvensiu / 335
14. Galvok apie tai, kas malonu / 361

Epilogas. Prozako karta / 383
Pabaigos žodis / 405

Skiriu mamai,
su meile

Kaip greitai mano gyvenime viskas tapo per vėlu.

MARGUERITE DURAS

„Meilužis“

PROLOGAS

NEKENČIU SAVĘS IR NORIU MIRTI

Pradedu jaust, kad kažkas negerai. Tarsi visi vaistai – litis, prozakas, dezipraminas ir desirelas, kuriuos geriu vakare, kad užmigčiau, – visi kartu jau nebegali įveikti to, kas man yra. Jaučiuos lyg koks daiktas su defektu, lyg mane būtų nuėmę nuo konvejerio visiškai sugadintą, ir mano tėvai turėjo nešt mane taisyti dar nesibaigus garantiniam terminui. Bet tai buvo jau taip seniai.

Vis labiau įsitikinu, kad depresijos iš tikrųjų negalima išgydyti, kad laimė – tai nuolatinė kova, ir suprantu, kad kovoti turėsiu visą gyvenimą. Svarstau, ar verta.

Pajuntu: nebegaliu vaizduot, kad viskas gerai, ir viso to man jau per daug. Kaip norėčiau žinoti, kas man iš tikrųjų.

Gal taip yra dėl to, kad visas mano gyvenimas nevykęs. Nežinau.

Sapnuose mane kausto paralyžius. Naktimis nuolat jaučiu, kad vos įstengiu pajudint kojas, nors jos ir priaugę prie kūno. Bandau kur nors eiti – į parduotuvę ar vaistinę, šiaip sau, į įprastas vietas, – ir negaliu, nors ką. Negaliu lipti laiptais, negaliu eit lygiu žemės paviršium. Sapnuose jaučiuos išsekus, ir miegodama dar labiau išsenku, jei tai išvis įmanoma. Atsibundu pavargusi; keista, kad dar galiu išlipt iš lovos. Dažnai ir to

negaliu. Paprastai miegu dešimt valandų per parą, o neretai daug ilgiau. Esu įkalinta savo kūne, kaip anksčiau nėra buvę. Amžinai jaučiuos lyg apdujus.

Vieną naktį sapnavau, kad guliu lovoj prilipus prie paklodžių, tarsi būčiau koks vabzdys, kurį kažkas primynė batu. Negaliu išlipt iš lovos. Man nervų priepuolis, aš negaliu pajudėt. Mama stovi prie lovos ir aiškina, kad jei tikrai norėčiau, galėčiau išlipt iš lovos, ir man atrodo, kad neįmanoma priverst jos suprasti: aš iš tikrųjų negaliu pajudėti.

Sapnuoju, kad pakliuvau į baisią bėdą, esu visiškai paralyžiuota, ir niekas manim netiki.

Kai nemiegu, esu beveik tokia pat pavargusi. Žmonės sako: „Gal tai Epsteino-Barro virusas." Bet aš žinau, kad tai litis, stebuklingoji druska, kuri stabilizuoja mano nuotaiką, bet sekina kūną.

Noriu, kad vaistai padėtų man išeit iš šito gyvenimo.

Sapnuose jaučiuos lyg suakmenėjusi, tikrovėj irgi, nes mano sapnai ir yra tikrovė. Mano nervai nebelaiko, ir neturiu į ką atsiremti. Nieko neturiu. Jaučiu, kad mama lyg ir nusivylė manim, nusprendė, kad pati nebežino, kaip išaugino šitą, na, šitą sutvėrimą, šitą rokenrolo mergaitę, subjaurojusią savo kūną tatuiruote ir žiedu nosyje, ir nors ji labai myli mane, jau nebenori būt ta, į kurią galėčiau atsiremti. Tėvas niekada nebuvo man ramstis. Paskutinį kartą kalbėjomės prieš porą metų. Netgi nežinau, kur jis dabar. Dar yra draugai, bet jie gyvena savo gyvenimus. Jie mėgsta apie viską kalbėti, analizuoti ir kurti hipotezes, bet to, ko man iš tikrųjų reikia, ko aš iš tikrųjų ieškau, negaliu apsakyti žodžiais. Esmė ne žodžiuose: man reikia meilės. Man reikia to, kas atsitinka, kai išsijungia smegenys ir pradeda veikt širdis.

Žinau, ji kažkur yra, tik nejaučiu jos.

Bijau būt suaugusi, viena šitam didžiuliam bute su daugybe kompaktų, plastikinių maišelių, žurnalų, neplautų kojinių ir nešvarių lėkščių, per kurias nematyti grindų. Žinau: neturiu kur bėgt, netgi negaliu niekur nueit neklupdama ir negriūdama, ir žinau: noriu išsivaduot iš viso šito jovalo. Noriu išsivaduot. Niekas niekada manęs nemylės, gyvensiu ir mirsiu viena, nieko greitai nepasieksiu, apskritai nieko nepasieksiu. Niekas man nepadės. Pažadas, kad kitapus depresijos atsiveria nuostabus gyvenimas, dėl kurio neverta žudytis, pasirodė esąs tuščias. Visa tai tik akių dūmimas.

Dabar šeštadienio naktis, jau beveik aušta sekmadienio rytas, aš guliu susirietus gemalo poza ant vonios grindų. Su juoda permatoma suknele ant akinamai baltų plytelių atrodau kaip drumzlina bala. Negaliu liautis verkus. Apie dvidešimt žmonių, sėdinčių svetainėje, neatrodo nė kiek sutrikę dėl to, kas man daros, jeigu jie apskritai ką nors pastebi, kai nesiurbčioja raudono vyno, nerūko žolės, kurią kažkas paruošė anksčiau, ir neplempia „Becks“ ar „Rolling Rock“. Mes – aš ir mano buto kaimynas Džeisonas – nusprendėm šįvakar surengti vakarėlį, bet vargu ar tikėjomės, kad susirinks du šimtai žmonių. O gal ir tikėjomės. Ką aš žinau. Gal mes tebesam tie patys nevykėliai, kokie buvom mokydamiesi vidurinėj, – kaifuojam vien nuo to, kad galim būt populiarūs, – ir todėl visa tai užgriuvo ant mūsų galvos.

Nežinau.

Atrodo, kad viskas vyko ne taip. Pirmiausia, kadangi pasidarė per karšta nuo visos tos daugybės kūnų, Džeisonas

atidarė avarinio išėjimo duris, nors dabar ir sausio vidurys, ir mano katinas nusprendė nusileist šešis aukštus į kiemą, o ten pasiklydo, pasimetė ir pradėjo kniaukt nesavu balsu. Buvau neapsiavus, labai jaudinaus dėl jo, todėl nubėgau žemyn basa, lauke buvo baisiai šalta, ir pasijutau klaikiai, kai reikėjo grįžt pas tuos žmones ir sakyt „Labas, kaip sekas?“, nors jie apskritai nežinojo, kad turiu katiną, dėl kurio einu iš proto. Kurį laiką su Zapu slėpėmės mano kambary. Jis susirangė ant mano pagalvės ir pažvelgė taip, tarsi aš būčiau dėl visko kalta. Tada mano draugas Jetras, matydamas, kad bijau visų tų žmonių, pasisiūlė pabėgėt iki 168-osios gatvės ir nupirkti šiek tiek kokaino, nuo kurio galėčiau pralinksmėti.

Kadangi vartoju tiek daug psichiką veikiančių vaistų, iš esmės neprasidedu su receptiniais rekreaciniais medikamentais. Tačiau kai Jetras pasisiūlė atnešt to, kas gali pakeist mano būseną nors tiek, kad nenorėčiau slėptis po antklode, pamaniau: žinoma, kodėl ne?

Tai dar ne viskas: iš dalies aš tokia nuolanki todėl, kad prieš kelias savaites nustojau vartoti litį. Ne todėl, kad noriu numirti, ne todėl, kad, kaip ir Akslas Rouzas, manau, jog nuo ličio mano vyriškumas silpnėja (kalbama, kad jis nustojo vartot litį, kai jo pirmoji žmona pasakė: tavo varpa nebe tokia stangri kaip anksčiau, ir seksas su tavim apgailėtinas; kadangi neturiu to, ką turi jis, man nuo to nei šilta, nei šalta). Bet prieš kokį mėnesį laboratorijoj ištyrė mano kraują ir rado daugiau negu reikia tiroidiną stimuliuojančio hormono (TSH) – apie dešimt kartų daugiau nei norma, o tai reiškia, kad litis kenkia mano liaukoms, o tai reiškia, kad mano fizinei būklei gresia didžiulis pavojus. Graveso liga, arba

padidėjusi tiroidinė liauka, mano šeimoje yra paveldima, o nuo gydymo kurso storėjama, akys išsprogsta ir pasidaro lyg vampyro, ir atsiranda visi tie simptomai, kurie, man atrodo, įstumtų mane į dar didesnę depresiją nei ta, kuri apėmė, kai lioviaus vartoti litį. Taigi, lioviausi jį vartot. Psichofarmakologas (man patinka vadinti jo kontorą Penktojoj aveniu Kaifo namais, nes viskas, ką jis daro – tai išrašinėja receptus ir dalina piliules) pasakė, kad, atvirkščiai, litis man sukels būseną, priešingą nei Graveso liga („Ką tai reiškia? – paklausiau. – Ar mano akys taps kaip mažytės susiraukšlėjusios razinos?“), bet aš juo nepasitikiu. Jis vaistų prekeivis ir suinteresuotas, kad man jų visada reikėtų.

Bet jis buvo teisus. Be ličio man darėsi vis blogiau. Kartais sėdėdavau su Džeisonu, kuris skaitydavo „Times“ svetainėje, ir kalbėdavau neužsičiaupdama, dėstydavau visas savo teorijas apie, pavyzdžiui, amerikiečių šeimos silpnėjimą dvidešimto amžiaus pabaigoje ir kaip tai susiję su agrarinės visuomenės išnykimu. O Džeisonas dažniausiai sėdėdavo įnikęs į laikraštį ir galvodavo: užsičiaupsiu aš kada nors ar ne? Bet dažniausiai būdavau suglebusi, neįdomi ir nuobodi, nepajėgianti nieko imtis, nuolat išsijungianti.

Man reikėjo ličio. Bet buvau pasiryžus užraukt su juo. Jeigu kokainas padės, tebūnie kokainas. Koksas gal ir kenkia sveikatai įvairiais būdais, bet jis nesukels tiroidinės ligos ir nepavers manęs jaunesne mano isteriškos, išsekusios ir persidirbusios mamos versija. Taigi, pauosčiau šiek tiek kokaino vonioje su Jetrum, užbėrusi ant „Pogues“ kompakto. Nepraėjus nė penkioms minutėms pajutau, kaip kaifas veikia smegenis, ir tapo daug geriau. Nuėjau į svetainę ir įsimaišiau

tarp žmonių. Vaikščiojau prie nepažįstamų ir klausinėjau, ar jiems linksma. Kai ateidavo naujų žmonių, sveikindavaus bučiuodama į abu skruostus europietišku stilium. Siūliau jiems alaus ar sumaišyt atsuktuvą, aprodyt butą ar parodyt, kur gali pasidėt paltus. Kalbėjau maždaug taip: „Čia žmogus, su kuriuo būtinai turi susipažint." Arba, pagriebus kokią merginą už rankos ir tempdama ją per kambarį: „Einam, turiu ir tau vaikiną." Buvau atlapaširdė, lengvai bendraujanti ir taip toliau.

O paskui, po poros valandų, pradėjau smiginėt. Aš negeriu, todėl organizme nebuvo alkoholio, kad galėčiau mėgautis tuo, kas vyksta. Staiga viskas tapo bjauru ir groteskiška. Šiurpios hologramos ant sienų, tarsi rūgšties sukelti prisiminimai, be spalvų, nuostabos ar kitų atperkančių bruožų. Apėmė panika, tarsi būtų dalykų, kuriuos būtinai turiu padaryt, kol dar veikia koksas, reikia juos padaryt, kol dar visiškai neišsijungiau. Ten buvo vaikinas, su kuriuo kažkada nevykusiai praleidau naktį, ir jis sakė, kad paskambins, bet taip ir nepaskambino, o į vakarėlį vis tiek atėjo, ir pasijutau pasirengusi akistatai su juo. Mano tėvas – žūtbūt norėjau jam tuoj pat paskambint tik todėl, kad priminčiau: jis man dar skolingas už ketverių metų išlaikymą vidurinėj mokykloj, kai negalėjau jo rasti. Buvo milijardas kitų dalykų, kuriuos reikėtų padaryti, bet negalėjau prisimint ką. Žinojau tik, kad noriu dar keletą minučių pagyvent apimta šitos nuostabios, pakylėtos kaifo būsenos. Norėjau, prieš grįždama į savo depresiją, nors trumpai jaustis laisva, nesuvaržyta ir be kompleksų. Norėjau dar kokso. DAR! KOKSO! DABAR! Pradėjau dairytis po vonią ieškodama, ar neliko nors kiek miltelių.

Kol grabaliojau kriauklę ir šniukštinėjau po grindis, mane apėmė keistas jausmas, kad toks elgesys gal ir buvo tinkamas devintame dešimtmetyje, bet dabar, asketiškame ir suaugusiame dešimtame dešimtmetyje, jis atrodo tiesiog kvailas ir visiškai atgyvenęs. O paskui priminiau sau, kad gyvenimo kryptį lemia ne žiniasklaida, ir tebusiu prakeikta, jei varžysiu save tik dėl Leno Biaso, Ričardo Prioro ar dar ko nors kito.

Taigi, ruošiuosi prašyt Jetro, kad vėl nueitų į Ispanų Harlemą ir atneštų dar kaifo. Kuriu planus, dėlioju didžias mintis, sudarinėju sąrašą žmonių, kuriems paskambinsiu, kai tik mane pradės vilkt ir vėl turėsiu drąsos. Nusprendžiu praleist visą naktį rašydama stambią marksistinę feministinę studiją apie Biblijos piktadares, kurią jau keleri metai ketinu pradėti. Arba nueisiu į visą parą dirbantį knygyną, pasiimsiu Grėjaus anatomiją ir išmoksiu ją atmintinai per kelias valandas, parašysiu prašymą į medicinos mokyklą, tapsiu gydytoja ir išspręsiu savo ir visų kitų problemas. Aš žinau, ką daryti: viskas bus kuo puikiausiai.

Bet, prieš viso to imdamasi, sudrimbu ant lovos ir pradedu nesulaikomai raudoti.

Kristina, mano geriausia draugė, įeina paklausti, kas atsitiko. Kiti – pasiimti savo paltų, sumestų ant mano lovos, o aš imu prie jų kabinėtis, sakau jiems: eikit po velnių iš mano kambario. Pradedu šaukt Kristinai, kad noriu atgaut savo kambarį, noriu susigrąžint savo gyvenimą. Tarsi to ir telaukęs, Zapas apvemia kažkokio vaikino, vardu Rolandas, paltą, o man atrodo, kad to jis ir nusipelnė, nes atėjo į mano vakarėlį ir mano siaubingą naktį.

Galutinai ir absoliučiai suvokiu, kad esu visiškai sugniužusi be jokios aiškios priežasties, ir – o tai dar blogiau – nieko negaliu sau padaryti. Guliu susirietus, ir labiausiai mane siutina tai, kad scena, kuri dabar vyksta, man kažką primena. Ji man primena visą mano gyvenimą.

Už įstiklintų mano kambario durų Kristina, Džeisonas ir keletas kitų draugų – Larisa, Džiulijanas ir Ronas – tariasi. Girdžiu, kaip šnibždasi, bet jie jau neatrodo tokie susirūpinę sąmokslininkai kaip prieš kelerius metus. Jie matė mane tokią daugybę kartų. Jie žino, kad man tai užeina, tai praeina ir aš gyvenu toliau. Tai gali būt ir stiprus priešmenstruacinis sindromas, tai gali būt – o šiuo atveju tikriausiai ir yra – pagirios po kokaino. Tai gali būt ir niekas.

Galiu įsivaizduot Džeisoną sakant: „Elizabetai vėl užėjo." Galiu įsivaizduot Kristiną sakant: „Ji vėl neatlaikė." Galiu įsivaizduot, kaip jie visi galvoja, kad visa tai dėl cheminių medžiagų trūkumo, ir jei vartočiau litį kaip gera mergaitė, viso to nebūtų.

Kai įslenku į vonią, užtrenkiu abejas duris ir susirangau ant grindų, esu įsitikinus: visiškai neįmanoma, kad jie kada nors suprastų filosofinį mano būsenos pagrindą. Žinau, vartodama litį jaučiuos puikiai, galėčiau įveikt visus gyvenimo potvynius ir atoslūgius, galėčiau susidorot su sunkumais pakelta galva, galėčiau būt kompanijos žmogus. Bet kai tik nustoju vartot vaistus, kai mano galva išsivalo nuo viso to sveiko proto ir racionalumo, dažniausiai svarstau: „Kodėl? Kodėl turiu būt narsi? Kodėl turiu būt subrendusi? Kodėl turiu įveikt sunkumus? Kodėl turiu elegantiškai at-